

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 โครงร่างการวิจัย

ในการศึกษานี้ จะหาการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของย่านพาณิชย์-กรรมต่อชุมชนโดยรอบ ในพื้นที่ย่านสะพานควายอันเป็นย่านพาณิชย์กรรมรอง (Subcenter) แห่งหนึ่งของกรุงเทพฯ ตามเส้นทางถนนพหลโยธิน ซึ่งมีความสำคัญตั้งแต่แรกเริ่มที่ย่านสะพานควาย จนกระทั่งปัจจุบัน รวมทั้งในอนาคตข้างหน้าด้วย เนื่องจากบริเวณย่านสะพานควายตั้งกล่าวเปรียบเสมือนประตูสู่เขตชั้นกลางและชั้นนอกทางด้านเหนือของกรุงเทพฯ ในปัจจุบันย่านสะพานควายเป็นพื้นที่ในการปกครองของแขวงสามเสนใน เขตพญาไท ซึ่งเขตพญาไทจัดเป็น 1 ใน 11 เขตชั้นในของกรุงเทพฯ โดยในการศึกษานี้ จะศึกษาบทบาทของย่านสะพานควายต่อชุมชนโดยรอบในด้านการตั้งถิ่นฐาน, การใช้ที่ดิน, การให้บริการแก่ประชาชนในละแวกย่านดังกล่าว, การใช้บริการของประชาชนทั้งที่อยู่อาศัยในบริเวณย่านสะพานควาย และผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณโดยรอบ รวมทั้งการประกอบกิจกรรมการค้าต่าง ๆ ว่าประกอบไปด้วยกิจกรรมอะไรบ้าง และระบบชุมชนในบริเวณดังกล่าวอันเกิดจากที่อยู่อาศัยในบริเวณนั้น เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายที่จะหาการศึกษาดังกล่าว การศึกษานี้จึง เน้นความสนใจไปที่การดำเนินการค้าของผู้ประกอบการค้า 3 กลุ่ม ในบริเวณนี้คือ ผู้ประกอบการค้าประเภทห้องแถว, อาคารพาณิชย์, ผู้ประกอบการค้าประเภทตลาดสดและผู้ประกอบการค้าประเภทแผงลอยริมถนน และผู้มาใช้บริการซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มคือ ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษา และผู้ที่อยู่อาศัยนอกพื้นที่ศึกษา

3.2 พื้นที่ศึกษา

ประวัติความเป็นมาของพื้นที่ศึกษา

ความเป็นมาของย่านสะพานควาย ไม่สามารถสืบค้นได้จากหลักฐานเอกสารต่าง ๆ โดยตรง เนื่องจากไม่เคยมีผู้ศึกษาไว้อย่างละเอียดมาก่อน ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจาก เอกสารที่เกี่ยวข้องข้างเคียง และอาศัยคำบอกเล่าจากความทรงจำ

ของผู้ที่อยู่อาศัยและผู้ประกอบการค้าในย่านสะพานควายเป็นหลัก ซึ่งอาจมีข้อมูลที่คลาดเคลื่อนไปบ้างในบางส่วน

สี่แยกสะพานควายเกิดขึ้นจากการบรรจบกันของถนนพหลโยธิน ซึ่งสร้างขึ้นในพ.ศ. 2479 กับถนนประดิพัทธ์ โดยบนแนวถนนประดิพัทธ์มีบ้านเรือนอยู่อาศัยปลูกสร้างมากมาย¹ จากการสัมภาษณ์ครอบครัวของคุณสุธี อากาศฤกษ์ ซึ่งพักอาศัยอยู่ในซอยพหลโยธิน 14 (ซอยรุจิเสรี) เป็นเวลากว่า 40 ปี และสัมภาษณ์ผู้ประกอบการค้าประเภทแผงขายขนมหวาน, มะพร้าว ในตลาดศรีไทย ซึ่งผู้ประกอบการค้าตั้งแต่ก่อนที่ตลาดศรีไทยจะเริ่มเปิดดำเนินการ

จากการสัมภาษณ์บุคคลดังกล่าว พบว่าบริเวณที่เป็นห้างสรรพสินค้าเมอริคิงส์ สาขาสะพานควาย เดิมเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงควาย ซึ่งเจ้าของควายก่อนมาพักก่อนนำไปรังฆ่าสัตว์ จึงเรียกย่านนี้ว่าสะพานควาย โดยที่บริเวณอื่น ๆ เป็นทุ่งหญ้าเกือบทั้งหมด มีบ้านพักอาศัยอยู่ตามริมถนนบ้างประปราย ตลาดจอมมาลีเป็นตลาดที่เก่าแก่ที่สุดในย่านนี้ สร้างขึ้นประมาณมากกว่า 30 ปี ทางด้านโรงภาพยนตร์เฉลิมสิน เป็นโรงภาพยนตร์ที่เก่าแก่ที่สุดในย่านนี้ สร้างขึ้นประมาณ 30 ปี บริเวณโรงภาพยนตร์นิวยอร์กเดิมเป็นตลาดสุขใจ ซึ่งเป็นตลาดขนาดเล็ก มีห้องแถวไม้สูง 2 ชั้นอยู่ริมถนน ต่อมาเปลี่ยนเป็นซูเปอร์มาร์เก็ต และเมื่อซูเปอร์มาร์เก็ตเลิกกิจการไป จึงกลายเป็นโรงภาพยนตร์นิวยอร์ก ซึ่งตั้งเมื่อประมาณ 15-20 ปี ตลาดศรีไทยสร้างขึ้นประมาณ 20-25 ปี โดยเป็นตลาดที่ใหญ่ที่สุดในย่านนี้ เมื่อตลาดศรีไทยถูกสร้างขึ้นแล้ว บรรดาผู้ประกอบการค้าในตลาดเล็ก ๆ อื่น ๆ เช่นตลาดศรีสุกราช, ตลาดราชวสุ ฯลฯ จึงย้ายมาประกอบการค้าในตลาดศรีไทย เนื่องจากเป็นตลาดแห่งใหม่ที่มีขนาดใหญ่ และค่าเช่าแผงมีราคาถูก ทำให้ตลาดขนาดเล็กอื่น ๆ เริ่มซบเซาและเลิกกิจการไปในที่สุด สำหรับตลาดศรีสุกราช ในช่วงต่อมากลายเป็นห้างสรรพสินค้ารายอื่น ประมาณ 15 ปีมาแล้ว หลังจากห้างสรรพสินค้ารายอื่นเลิกกิจการไปแล้ว จึงกลายเป็นศรีสุกราชอาเขต และห้างสรรพสินค้าเมอริคิงส์ สาขาสะพานควาย

1 อิศรา ทองธวัช, การศึกษารูปแบบวิถีชนบทและแนวโน้มการใช้ที่ดิน เขตอุตสาหกรรมนิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 78-79

ประมาณ 10-15 ปีที่ผ่านมา สำหรับผังตรงข้ามธนาคารออมสิน สำนักงานใหญ่เดิมเป็นที่
 ร้าง มีโรงแรมเคปิตอล ซึ่งตั้งขึ้นประมาณ 20 กว่าปี ในย่านดังกล่าวมีโรงเรียนคารดี
 ซึ่งสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาตอนปลาย เป็นโรงเรียนที่เก่าแก่ที่สุดในย่านนี้
 มีอายุประมาณ 30 กว่าปี สำหรับโรงเรียนสอนตัดเสื้อสตรีต่าง ๆ เริ่มตั้งขึ้นประมาณ
 15-20 ปี

ปัจจุบันย่านสะพานควายเป็นส่วนหนึ่งของแขวงสามเสนใน เขตพญาไท ซึ่ง
 จัดเป็นเขตชั้นในเขตหนึ่งของกรุงเทพฯ ในการศึกษาครั้งนี้ จะกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษา
 เริ่มจากจุดศูนย์กลางของพื้นที่ศึกษา คือบริเวณสี่แยกที่ถนนพหลโยธินตัดกับถนนประดิพัทธ์
 วิทยุทิศเหนือจกดคลองบางซื่อ, ทิศตะวันออกจกดถนนสาทรวิภาควิภาค และช่วงต้นของถนนสุขุม
 สารวินิจฉัยจนถึงซอยอินทามระ 1, ทิศตะวันตกจกดคลองประปาสามเสน (บริเวณสี่
 แยกประดิพัทธ์), ทิศใต้จกดซอยพหลโยธิน 9 (ซอยสีฟ้า)

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ข้อมูลทุติยภูมิ
2. ข้อมูลปฐมภูมิ

1. ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้าวิจัยเอกสาร
 ต่าง ๆ ทางด้านกายภาพ, เศรษฐกิจ และสังคม จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่

- สำนักงานเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร
- สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
- สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- กองผังเมือง สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร
- กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด

ฯลฯ

2. ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บโดยวิธีวิธีการสังเกตการณ์ (observation)
 สภาพทางกายภาพทั่วไป และใช้การสัมภาษณ์ (Interview) ด้วยแบบสอบถามที่เตรียมมา
 และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) คือ ถ้าผู้ตอบแบบสอบถาม
 อนุญาตให้ข้อมูลก็จะผ่านตัวอย่างนั้นไป uly แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

2.1 ผู้ประกอบการค้า

2.2 ผู้ใช้บริการ

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางการค้าของผู้ใช้บริการ และผู้ให้บริการ จึงได้กำหนดตัวแปรในแบบสอบถามที่ใช้สัมภาษณ์กลุ่มบุคคลแต่ละกลุ่ม(สุภาคผนวก) ดังนี้

2.1 ผู้ประกอบการค้า แบ่ง เป็น 3 กลุ่มคือ

2.1.1 ผู้ประกอบการค้าประเภทห้องแถว, อาคารพาณิชย์

จำนวนข้อมูลที่ต้องการ เนื่องจากส่วนใหญ่จะประกอบกิจการคล้าย ๆ กัน ถ้าประกอบกิจการประเภทเดียวกัน เช่น ขายเสื้อผ้า, ขายรองเท้า ฯลฯ จะเลือกประเภทละ 2-3 ร้าน จำนวนทั้งสิ้นประมาณ 50 ชุด กระจายไปตามเขตทั้งสิ้นของถนน โดยต้องการทราบถึง

-ประเภทของกิจการ, สินค้าที่ขาย

-แหล่งที่มาของสินค้า, การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสินค้า

-สาเหตุของการมาประกอบการค้าในบริเวณพื้นที่ศึกษา

-สถานประกอบการใช้เป็นที่อยู่อาศัยด้วยหรือไม่

-ระยะเวลาในการประกอบกิจการ(จำนวนปีที่ดำเนินการ), เวลาเปิด-ปิดกิจการ ในแต่ละวัน, จำนวนลูกค้า(โดยประมาณ), ประเภทของลูกค้า

-อาคารที่ประกอบกิจการนั้นเช่า, เช่า หรือซื้อจากผู้ใด

-ความเห็นต่อตลาด, ย่านพาณิชย์กรรมที่อยู่ใกล้เคียง รวมทั้งปัญหาที่พบและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา

2.1.2 ผู้ประกอบการค้าในตลาดสด

จำนวนข้อมูลที่ต้องการ เนื่องจากในตลาดสดประกอบด้วยกิจการค้าหลายประเภทด้วยกัน จะเลือกประเภทละ 3-5 ตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้นประมาณ 30 ชุด โดยต้องการทราบถึง

-ประเภทของกิจการ, สินค้าที่ขาย

-แหล่งที่มาของสินค้า, การขนส่งสินค้า, สถานที่จอดรถขนส่ง

สินค้า, เวลาในการขนส่งสินค้า

-สาเหตุของการมาประกอบการในพื้นที่ศึกษา

-ระยะเวลาในการประกอบกิจการ (จำนวนปีที่ดำเนินการ)

เวลาเปิด-ปิดกิจการในแต่ละวัน, จำนวนลูกค้า (โดยประมาณ)

ประเภทของลูกค้า

-ค่าเช่าแผง/เจ้าของแผง

-ความเห็นต่อตลาด, ย่านพาณิชย์กรรมที่อยู่ใกล้เคียง

-ปัญหาที่พบและข้อเสนอแนะในการแก้ไข

2.1.3 ผู้ประกอบการค้าประเภทแผงลอยริมถนน ซึ่งมีทั้งพวกที่

ขายของกระจุกกระจิก, ของใช้ในครัวเรือนในช่วงกลางวัน และผู้ประกอบการค้าประเภทรถเข็นอาหาร และแผงลอยขายอาหาร-ผลไม้ ในช่วงเวลาเย็นและเวลากลางคืน

จำนวนข้อมูลที่ต้องการ จะเก็บข้อมูลผู้ประกอบการค้าในช่วงเวลากลางวันรวมกันประมาณ 20 ชุด และผู้ประกอบการค้าในช่วงเวลาเย็นและเวลากลางคืน รวมกันประมาณ 20 ชุด โดยกระจายไปตามถนนทั้ง 3 สาย และต้องการทราบถึง

-ประเภทของกิจการ, สินค้าที่ขาย

-แหล่งที่มาของสินค้า

-สาเหตุของการมาประกอบการค้าในพื้นที่ศึกษา

-ระยะเวลาในการประกอบกิจการ (จำนวนปีที่ดำเนินการ)

เวลาเปิด-ปิดกิจการในแต่ละวัน, จำนวนลูกค้า (โดยประมาณ)

ประเภทของลูกค้า

-ค่าเช่า, ผู้ให้เช่า (จ่ายค่าเช่าให้กับใคร)

-ปัญหาที่พบ และข้อเสนอแนะในการแก้ไข

2.2 ผู้มาใช้บริการ แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

2.2.1 ผู้มาใช้บริการซึ่งเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษา

จำนวนข้อมูลที่ต้องการ จะเก็บข้อมูลจากผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนบนถนนประคิทธิ์ทั้ง 2 ฝั่ง รวมทั้งผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัดวัดไผ่ตัน และชุมชนแออัดสุค

ชอยอุทัยรัตน์ จำนวนรวมกันทั้งสิ้น 60 ชุด โดยต้องการทราบถึง

- สาเหตุของการมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ศึกษา
- จำนวนปีที่มาตั้งถิ่นฐาน
- การใช้บริการในบริเวณพื้นที่ศึกษา เช่น สินค้าหรือบริการที่
ใช้บริการ, ความถี่ในการใช้บริการ, วิธีการของการเดินทาง
มาใช้บริการ (Mode of transportation),
สถานที่ที่ไปใช้บริการอื่น ๆ นอกจากบริเวณย่านสะพาน
ควาย ฯลฯ
- ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในชุมชน เช่น การรวมกลุ่ม
ต่าง ๆ ของประชาชน
- ปัญหาที่พบและข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไขปัญหา

หมายเหตุ - ประเภทของที่อยู่อาศัยได้แก่ บ้านส่วนตัว,
บ้านจัดสรร, หอพัก, บ้านเช่า, ชุมชนแออัด

2.2.2 ผู้ให้บริการซึ่งเป็นผู้ที่อยู่อาศัยนอกเขตพื้นที่ศึกษา เพื่อ
ให้ทราบถึงขอบเขตการใช้บริการของพื้นที่ศึกษา

จำนวนข้อมูลที่ต้องการ ประมาณ 60 ชุด โดยแบ่งเป็น
การสัมภาษณ์ในเวลาเช้า, เวลาเย็น, วันธรรมดา, วันเสาร์-อาทิตย์ และกระจายไป
ตามสถานประกอบการค้าตลอดตามแยกทั้งสิ้นของสี่แยกสะพานควาย โดยต้องการทราบถึง

- พื้นที่ที่พักอาศัย
- สาเหตุของการมาใช้บริการในบริเวณพื้นที่ศึกษา
- การใช้บริการในบริเวณพื้นที่ศึกษา เช่น สินค้า หรือบริ
การที่ให้บริการ, ความถี่ในการใช้บริการ, วิธีการของ
การเดินทางมาใช้บริการ, สถานที่ที่ไปใช้บริการอื่น ๆ
นอกจากบริเวณย่านสะพานควาย ฯลฯ
- ปัญหาที่พบ และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา

3.4 วิธีการเก็บข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

จะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการสถิติแบบร้อยละ (Percentage) คำนวณข้อมูลแต่ละกลุ่มตั้งกล่าวข้างต้น และนำเสนอข้อมูลที่วิเคราะห์แล้วโดยใช้ตารางและแผนที่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย